

[B] **OP WEG NAAR WAT ONTBREEKT. GEDICHTEN EN “GRAPHIC POEMS” VAN LIES VAN GASSE**

2011 is voor Lies van Gasse een belangrijk jaar. Haar debuutbundel *Hetzelfde gedicht steeds weer* (2008) beleeft een tweede druk, de opvolger *Brak de waterdrager* verschijnt en met *Waterdicht* publiceert ze samen met Peter Theunynck een nieuwe bundel in het genre dat ze met *Sylvia* (2010) in het Nederlandse taalgebied ijkte: het *graphic poem*. Dit alles bij uitgeverij Wereldbibliotheek, die er niet voor terugschrikt om de vier bundels in verschillende formaten uit te geven met als gemene deler dat de letter prachtig is en de bladspiegel intelligent opgebouwd; de paginanummers in de grafische bundels staan discreet in de rechter- en linkeronderhoek waardoor navigatie mogelijk is, maar het beeld niet wordt verstoord.

Deze numerieke navigatie is meteen de enige objectieve gids die je in de bundels van Van Gasse aantreft. Eerder vaart haar werk op een subjectief kompas dat zich niet als doel lijkt te stellen eenduidig de juiste weg te wijzen maar juist de reis zelf, het onderweg zijn en het verdwalen cultiveert. Dit resulteert in poëzie die het lyrische en cyclische zoeken, verliezen en hervinden centraal stelt, maar soms helaas overhelt naar het pathetische. De gedichten worden bevolkt door naamloze personages die we als “een vrouw”, “hij” of “zij” in de gedichten aantreffen.

Neem *Hetzelfde gedicht steeds weer*: een zorgvuldig gecomponeerde en thematisch hechte bundel die leest als een onbestemde queeste in gedichten van een vrouw die een man zoekt om haar te lezen. Halverwege de bundel vindt ze in de duinen “een ranke pianist” in wiens koffer ze wil verdwijnen, door wiens handen ze bespeeld wil worden: “Was ik maar in toetsen opgedeeld, / had ik maar een toonladder als huid.” Al snel blijkt echter dat de “plannen voor een zonsopgang (...) en een gang van witte orchideeën” ook met hem onuitvoerbaar zijn: “Vlotten doet het niet.” De achtste cyclus heeft dan ook als titel ‘After he’s gone’... waarna het zoeken kan herbeginnen en de hoop herleeft: “Ooit komt hij.” Het pathetische schuilt hem in flauwe concretisering (“Ontwaken en de eerste angsten / opscheppen bij het ontbijt”), vitalisering (“Zien hoe zelfs de honing huilt”) en vergelijkingen

Twee pagina's uit *Sylvia*, een *graphic poem* van Lies van Gasse.

met “als” (“Het was een ochtend als los zand, / toen opens de droefheid insloeg”).

Kenmerkend voor Van Gasses zoektocht is dat hij zich vaak afspeelt op diffuse locaties, “in tussenruimtes / waar elk ander geluid verstomt”, die evenwel vaak iets met water van doen hebben: moerassen, stranden, de zee. Het verwondert dan ook niet dat *Brak de waterdrager* – grappig genoeg vormgegeven door Joost van de Woestijne – volgens het achterplat “een bundel in drie stromen” is. De gelijkheid in vorm en inhoud die *Hetzelfde gedicht steeds weer* als vanzelf typeerde, is hier losgelaten. De bundel bestaat uit drie cycli, elk voorafgegaan door een losstaand gedicht. ‘Een landschap lief’, de laatste cyclus, valt uiteen in twee gedeeltes. Op de oneven pagina's staan gedichten in cursief die telkens beginnen en eindigen met variaties op de aanhef “Wat zeg ik toch, liefste”. Op de even pagina's vertelt een wij-verteller in romein een prozapoëtisch verhaal in korte zinnen, horten en stoten. Het verhaal werkt toe naar een opmerkelijk koel omschreven begrafenisritueel: “We legden dit lichaam bedaald in de grond.

We bezingen het zachte beest. Dit is mooi, dat weten we bijna zeker.”

Het afscheid van de geliefde dat hier gethematiseerd wordt, is een van de dragende motieven van de bundel en sluit aan bij Van Gasses zoeken, verliezen en herscheppen in de taal. Ze is zich ervan bewust dat ze zich inschrijft “in een traditie van overmoed” – men denke onvermijdelijk aan Achterberg, Kouwenaar en Boskma – maar dit leidt in plaats van tot defaitisme, tot een interessante overdenking: “Hoe scherp kan men nog dwalen? / Er klonk een leeuwerik in de diepte.” Voor mij klinkt die leeuwerik het beste wanneer zijn al te sentimentele zang op de weg uit de diepte naar boven wat afgevlakt wordt, waardoor zijn gezwollenheid onhoorbaar blijft, maar zijn dwingend toon behouden.

Een uitzondering hierop vormt *Sylvia*: één lang grafisch gedicht van bijna negentig pagina's waarin “stroming” weliswaar twee geliefden uiteendrijft maar waarvan het leeuwendeel de reis van het mannelijke hoofdpersonage beschrijft. Op deze reis wordt hij vergezeld door een jongen die hij uit

zijn eigen hoofd baart en die de veruitwendiging lijkt te zijn van zijn irritaties jegens Sylvia. Maar waar in eerste instantie Sylvia hem beklemmt, blijkt het kind even later een nog groter gevaar voor zijn gezondheid: “Hij kneep mijn keel dicht.” De passage die hierop volgt, is de donkerste, dreigendste en sterkste van de hele bundel (en bij uitbreiding Van Gasses oeuvre tot nog toe), niet in de laatste plaats omdat de roezige uitspatting van agressie zorgvuldig voorbereid en vooral niet verteld maar getoond wordt. We lezen en zien de man eerst luguber terugdenken aan een vergelijkbare situatie: “Ik dacht aan hoe ik / ooit bijna een hamster / doodde. Ik herinnerde me / de zachtheid / van vlees en bloed.” Daarop volgt een voorafspiegeling van wat zich gaat afspelen: de man wurgt woordeloos het kind dat slechts nog de eerste klinker van het alfabet kan uitbrengen. Op deze fantasie – die het smoren van zijn Sylviahaat behelst – volgt naadloos de omineuze herinnering die hem zal aanzetten tot handelen: “Voor één seconde / verlangde ik slechts de warmte van / Sylvia’s lichaam. Het kind had me / bij haar weggehaald. Het kind. // We hadden het zo vaak gehad / over wat we zouden doen / als er iets tussen ons zou / komen.” De tekst is hier geen praatje bij een plaatje noch zijn de tekeningen illustraties bij het verhaal. Tekst en beeld gaan een innige coalitie aan en vormen samen een poëtisch narratief. *Sylvia* is Van Gasse op haar best.

Van een geheel ander kaliber is *Waterdicht*, een samenwerkingsbundel tussen Peter Theunynck en Van Gasse of, in hun eigen woorden, “een *Gesamtkunstwerk* van twee verwante zielen”. De tekst is afkomstig van Theunyncks gelijknamige poëziedebuut uit 1994, maar werd door Van Gasse opnieuw vormgegeven. De bundel beschrijft een epische zeereis die volop gelardeerd wordt met soms wat gratuite en voor de hand liggende (neo-)klassieke verwijzingen: de Noorse en Griekse mythologie vervloeien hier met het overwinteringsverhaal op Nova Zembla. En hoewel ik af en toe het gevoel had dat er een nautisch woordenboek over me uitgestort werd, overtuigt het samenspel tussen de indrukwekkende grafiek en het apodictisch aandoende verhaal niettemin. Wel is het zo dat tekst en beeld hier elkaar minder vooronderstellen dan bij *Sylvia* het geval is: *Waterdicht* bestond al bijna twee decennia

voordat de tekeningen ontstonden. Ik hoop dan ook dat *Sylvia* nog een vervolg krijgt, zodat de gebiedende laatste woorden van *Brak de waterdrager* voorlopig onbewaarheid blijven: “We moeten / ons verzoenen met een open eind.”

WILLEM BONGERS

LIES VAN GASSE, *Hetzelfde gedicht steeds weer*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2008, 64 p.

LIES VAN GASSE, *Sylvia*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2010, 92 p.

LIES VAN GASSE, *Brak de waterdrager*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2011, 56 p.

LIES VAN GASSE EN PETER THEUNYNCK, *Waterdicht*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2011, 48 p.